

Dokumentin sisältö

JOHDANTO

NYKYTILA

- 1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA

- 2 Strategian painopisteet ja linjaukset
- 3 Hyvinvoinnin edistämisen erillishjelmat ja -suunnitelmat
- 4 Hyvinvointisuunnitelma

OSA III KÄSITTELY TOIMIELIMISSÄ

- 5 Suunnitelman laatijat
- 6 Suunnitelman hyväksyminen toimielimissä

Pöytäkirjantarkastajat:

MH HK

JOHDANTO

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on lastensuojelulain (12 §) mukainen asiakirja, jolla ohjataan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tehtävää yhteistä työtä. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma laaditaan sekä kunnassa että hyvinvointialueella. Kunnan ja hyvinvointialueen on tehtävä yhteistyötä suunnitelmien laadinnassa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat ovat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (järjestämislaki) tarkoitettuja hyvinvointisuunnitelmia, joten hyvinvointialueen ja kunnan yhteistyövelvoitteista säädetään tarkemmin järjestämislain 6 ja 7 §:ssä.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sisältää tiedot lasten ja nuorten kasvuoloista ja hyvinvoinnin tilasta sekä suunnitelman terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Hyvinvointisuunnitelman liitteenä oleva Sotkamon kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma sisältää tiedot lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä ja ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista sekä yhteistyön toteutumisesta eri toimijoiden välillä.

Sotkamon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma täydentää kunnanvaltuuston 1.11.2022 hyväksymää laajaa hyvinvointikertomusta 2017-2021 ja hyvinvointisuunnitelmaa 2022-2025. Suunnitelman laatimisessa on hyödynnetty alueellista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa (Arvokas ja onnellinen lapsuus Kainuussa - Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022 - 2025), kunnan ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaa vuosille 2023-2025 sekä Ehkäisevän yhteisöllisen oppilashuollon kehittäminen Sotkamossa 2021- 2022 -hankeraporttia. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisesta vastaa Sotkamon kunnan hyte-työryhmä.

NYKYTILA

Sotkamon väkiluku oli vuoden 2022 lopussa 10 352. Vuoden 2022 väestötietojen mukaan alle 15-vuotiaiden osuus oli 14,8 %. Vuonna 2022 syntyi 67 uutta sotkamolaista, mikä on 14 vähemmän kuin edellisellä vuonna. Lapsiperheiden osuus kaikista perheistä oli Sotkamossa vuonna 2021 34,5 %, vertailualueista vain koko Kainuuta koskeva osuus oli alhaisempi. Ahtaasti asuvia lapsiasuntokuntia oli 30,3 % kaikista lapsiasuntokunnista. Kittilässä ja Kalajoella ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien osuus oli suurempi.

Vuonna 2022 varhaiskasvatuksen piirissä oli 471 lasta, joista kokopäiväisesti 294 lasta. Muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvia oli yhteensä 24 (vuonna 2021 21). Yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuoto on päiväkotitoiminta. Huoltajille suunnattujen asiakastyytyväisyyskyselyjen mukaan varhaiskasvatukseen ollaan pääsääntöisesti tyytyväisiä Sotkamossa. Kunnan hyte-toimijoille kohdennetun kyselyn perusteella varhaiskasvatus nähdään turvallisena ja kasvua tukevana ympäristönä.

Perusterveydenhuollon lastenneuvolan käyntejä oli Sotkamossa vuonna 2021 2802 / 1000 0-7-vuotiaasta kohden. Määrä on vähentynyt vuodesta 2020, jolloin käyntejä oli 3148. Kunnan kustantamia kasvatus- ja perheneuvolapalveluja saaneita oli vuonna 2021 79 / 1000 alle 18-vuotiaasta. Kainuussa ja Kalajoella vastaava osuus oli suurempi. Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä vuonna 2020 oli 230. Määrä on kasvanut vuodesta 2018, jolloin ilmoituksia tehtiin 207. Huostassa tai kiireellisesti sijoitettuna olleiden 0-17-vuotiaiden osuus Sotkamossa oli vuonna 2021 0,8 %. Kalajoella ja Kittilässä osuus oli pienempi, muilla vertailualueilla suurempi. Osuus on laskenut vuodesta 2017, jolloin se oli 1,2 %. Sotkamossa lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnin käsittely aloitettiin lakisääteisen seitsemän arkipäivän kuluessa seurantajakson 1.10.2021-31.3.2022 aikana kaikissa tapauksissa (100 %) ja 3 kk:n kuluessa valmistui 97,3 % lastensuojelun palvelutarpeen arvioinneista. Vertailukunnista Kalajoella (100%) ja Kajaanissa (99,5 %) 3 kk:n aikana valmistuneiden palvelutarpeen arviointien osuus oli suurempi.

Vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa ilmoitti kokeneensa 15,7 % 4. ja 5. luokan ja 14 % 8.-9. luokan oppilaista vuonna 2021 (vuonna 2019 13,5 % / 12,8 %). Osuudet ovat vertailualueiden suurimpia. Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö on aiheuttanut haittaa 1,9 %:lle 4.-5. luokan oppilaista, 4,1 %:lle 8.-9. luokan oppilaista ja 6,4 %:lle lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Tyttöjen osuus on kaikissa vastaajaryhmissä poikia suurempi.

Pienten lasten ylipaino on lisääntynyt. Sotkamolaisista 2-6-vuotiaista ylipainoisia (ISO-BMI ≥ 25 kg/m²) oli vuonna 2021 19,9% (vuonna 2019 17,5 %), 7-12-vuotiaista 28,1 % (28,1 %) ja 13-16-vuotiaista 27,9 % (28,6 %).

Liikunnan määrä on ilahduttavasti lisääntynyt 4.-5. luokan oppilaiden keskuudessa. Vuonna 2021 vähintään tunnin päivässä liikkuvien osuus oli 51,1 % vastaavan osuuden ollessa vuonna 2017 37,2 %. Tulos on vertailualueiden toiseksi korkein, sillä ainoastaan Kittilässä osuus on hieman suurempi, 51,9 %. Enintään tunnin viikossa hengästyttävää liikuntaa harrastavien 8.-9. luokkalaisten osuus on laskenut 8,6 % vuodesta 2019 ollen 22,5 % vuonna 2023. Lukiolaisten vastaava osuus oli vuonna 2021 12,6 %. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemien liikuntaindikaattorien (<https://okm.fi/liikuntaindikaattorit>) mukaan sotkamolaisista 3.-6. luokan pojista 50 % ja tytöistä 34 % liikkuu liikuntasuosittelun mukaisesti. Sotkamossa lasten ja nuorten fyysistä aktiivisuutta on tuettu muun muassa valtakunnallisten Liikkuva varhaiskasvatus ja Liikkuva koulu -ohjelmien avulla. Tenetin yläkoulussa käynnistyi joulukuussa 2022 liikunnallisuuden edistämiseen tähtäävä TARMOKAS-hanke, jolla tavoitellaan aktiivisempaa ja viihtyisämpää koulupäivää. Hanke jatkuu vuoden 2023 loppuun.

Move!-mittauksien tulosten mukaan 30,7 %:lla sotkamolaisista 5. luokan oppilaista ja 32,6 %:lla 8. luokan oppilaista on heikko fyysinen toimintakyky. Heikon fyysisen toimintakyvyn omaavien osuus on vähentynyt vuoden takaisesta (41,4 % / 33,3 %) ollen vertailualueiden toiseksi alhaisin Kirkkonummen jälkeen. Fyysinen toimintakyky luokitellaan heikoksi, jos mittausten yhteispistemäärä jää 15 pisteeseen tai sen alle. Move!-mittaus koostuu kuudesta osiosta, jotka kuvaavat toimintakyvyn eri osa-alueita: kestävyyttä, lihaskuntoa, motorisia taitoja ja liikkuvuutta. Sukupuolten välinen tarkastelu osoitti, että sekä 5. että 8. luokan pojilla (32,6 % / 38,5 %) heikko fyysinen toimintakyky oli yleisempää kuin tytöillä (28,9 % / 25,6 %).

Sotkamossa on runsaasti harrastustoimintaa lapsille ja nuorille. Sotkamo on ollut mukana Harrastamisen Suomen mallin Kainuun yhteisessä hankkeessa kevästä 2021 alkaen. Toimintaa on toteutettu kunnan kaikissa peruskouluissa ja tarjolla on ollut paljon eritasoisia liikunta-, kulttuuri- ja kädentaidon kerhoja. Lisäksi Sotkamon kansalaisopisto, nuorisotoimi, urheiluseurat, järjestöt ja seurakunta tarjoavat monipuolisia harrastusmahdollisuuksia.

Harrastustoimintaan osallistumisen esteiksi ovat nousseet tiettyjen harrastusten korkeat kustannukset, kydytykset harrastuksiin tai niistä kotiin sekä sosiaalisten suhteiden ja taitojen puute. Sotkamolaisista 4.-5. luokan oppilaista 87,3 %, 8.-9. luokkalaisista 94,9 % ja lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoista 99,2 % ilmoitti harrastavansa jotain vähintään yhtenä päivänä viikossa vuonna 2021. Osuudet ovat samaa tasoa kuin muilla vertailualueilla. Taidetta ja kulttuuria vähintään kerran viikossa harrastavia oli alakoulun vastaajista 81,8 %, mikä on vertailukohteiden suurin osuus. Yläkouluikäisistä vastaajista 50 % ja lukiolaisista 45,5 % harrasti taidetta ja kulttuuria vuonna 2021.

Lasten ja nuorten ravitsemusterveyttä on edistetty alueellisesti Kainuun lasten ja nuorten ravitsemuksen edistämisen työryhmän avulla, johon on kuulunut edustus Kainuun hyvinvointialueelta, kuntien sivistyksen toimialalta ja ateriapalveluista. Työryhmää johtaa Kainuun hyvinvointialueen laillistettu ravitsemusterapeutti. Sotkamon kunnassa on toiminut vuodesta 2017 asti kouluruokailutyöryhmä, jonka tavoitteena on osallistaa oppilaita ruoka- ja välipalalistojen suunnitteluun. Työryhmään kuuluu oppilaiden lisäksi opettajia sekä sivistystoimen ja ateriapalvelun edustus. Kouluterveyskyselyn (2021) mukaan koululounas maistuu sotkamolaisille koululaisille paremmin kuin vertailualueilla. Sotkamossa kaikkien asiakasryhmien ateriasuunnittelun pohjana ovat valtakunnalliset eri ikäryhmien ravitsemussuositukset.

Perusopetusikäisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistetään oppilashuollonohjausryhmän, koulukohtaisten opiskeluhoitajien, nimetyn koulupoliisin ja erilaisten hankkeiden avulla. Myös kuraattorit työskentelevät kouluissa oppilaiden sosiaalisen kasvun tukena. Työn tavoitteena on oppilaan tukeminen, auttaminen ja kuunteleminen, jotta asiat elämässä sujuisivat mutkattomammin. Varhaisen vaiheen puuttumisen keinona on lisäksi valtakunnallinen ankkuritoiminta, jonka tavoitteena on nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja rikosten ennalta ehkäiseminen. Sotkamon ankkuritiimiin muodostavat poliisin, lastensuojelun ja nuorisotyön edustus. Tiimi tapaa nuoren ja hänen perheensä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja ohjaa tarvittaessa avun tai tuen piiriin. Nuorisovaltuustolle teetetyn kyselyn perusteella ankkuritoiminta koetaan tärkeäksi kiusaamisen vastaisessa työssä.

Sotkamon kunnan nuorisopalvelut järjestävät monipuolista ohjelmaa kouluikäisille tehden tiivistä yhteistyötä koulujen kanssa. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä on suunnitelmallisesti vahvistettu esimerkiksi yläkoulun kumminuorisohjaajatoiminnan kautta. Sotkamossa toimii myös etsivä nuorisotyö, joka on Pohjois-Suomen AVI:n rahoittama toimintaa. Toiminnan kohderyhmänä ovat 13-29 -vuotiaat nuoret, jotka ovat pudonneet tai vaarassa pudota yhteiskunnan palvelujen ulkopuolelle. Tavoitteena on löytää ja luoda kontakti näihin nuoriin, joita olemassa olevat palvelut eivät tavoita. Vuonna 2022 etsivän nuorisotyön palveluiden piirissä oli 30 henkilöä. Palveluun hakeudutaan useimmiten yhteistyötahojen, kuten työllisyyspalveluiden, aikuissosiaalityön tai oppilaitosten ohjaamina. Yhteistyö eri toimijoiden välillä on parantunut viime vuosina säännöllisten kasvokkain tapahtuvien kohtaamisten vuoksi. Työn haasteena ovat liian vähäiset henkilöstöresurssit.

Uutena kokeiluna yli 16-vuotialle on järjestetty Etsivän nuorisotyön ja Väliaseman toimesta keskiviikkoisin klo 13-17 Tärskyt, joka on matalankynnyksen kohtaamispaikka nuorille aikuisille. Nuorisotyöntekijät ovat järjestäneet Tärskyille monipuolista ohjelmaa ja välipalaa. Välillä mukana on ollut vierailijoita mm. järjestöistä. Toiminnan tavoitteena on, että tärskyjen yhteydessä on helppo tulla hoitamaan nuorelle ajankohtaisia asioita, esimerkiksi kysymään Kelan tukihakemuksista tai selvittää opinto- tai työllisyysasioita. Paikalla on aina kaksi työntekijää, joten nuoren asioita on mahdollista hoitaa myös kahdenkesken. Tärskyille on osallistunut 6-12 henkilöä. Toiminta on saanut hyvän vastaanoton ja se on koettu mukavaksi ja tarpeelliseksi.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden kunnittaiset palvelut toteutetaan Kainuun hyvinvointialueen järjestämänä moniammatillisena yhteistyönä perhekeskuksissa. Perhekeskusten yhdyspintatyötä koordinoi perhekeskuskoordinaattori. Vuosina 2017-2021 perhekeskustoimintaa kehitettiin muun muassa Mukava Kainuu (Muutosta kasvua ja vahvistusta perhekeskuksiin Kainuussa) -hankkeen avulla, joka oli hallituksen kärkihankkeen Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman (LAPE) toimeenpanohanke. Hankkeen aikana kehitettiin perhekeskuksen toimintatapoja ja yhteistyötä eri toimijoiden kesken sekä tuotettiin materiaalia ammattilaisille ja perheille. Toiminnan kehittäminen on jatkunut 1.7.2020-31.12.2023 toteutettavan Tulevaisuuden sote-keskus Kainuuseen - Helposti lähelläsi (HELLÄ) -hankkeen muodossa, jonka yhtenä tavoitteena on perhekeskustoiminnan tehostaminen ja yhteistyön vahvistaminen kuntien sivistystoimen (varhaiskasvatus ja koulut) kanssa. Keskeisin tavoite on ennaltaehkäisevän ja ennakoivan työn vahvistaminen, monialaisen yhteistyön lisääminen sekä laadun ja vaikuttavuuden parantuminen. Kehittäminen jatkuu edelleen Kainuun perhekeskustoimintamallin uudistamisena sekä kuntien varhaiskasvatuksen ja koulujen kanssa tehtävän yhteistyön syventämisellä niin strategisella kuin operatiivisella tasolla. Lisäksi hankkeessa vahvistetaan lasten ja nuorten päihdepalvelujen saatavuutta.

Sotkamossa laadittiin vuonna 2021 esiselvitystyö, jonka tavoitteena oli tunnistaa sotkamolaisten lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävät tekijät ja toimijat sekä selkeyttää oppilashuollon toimintatapoja ja kehittää ennaltaehkäisevää yhteisöllistä oppilashuoltoa (Ehkäisevän yhteisöllisen oppilashuollon kehittäminen Sotkamossa 2021-2022 -hanke). Esiselvitystyön toteutti hanketyöntekijä yhdessä ohjausryhmän kanssa, joka muodostui sekä kunnan sivistyspuolen toimijoista että soten perhekeskustoiminnan edustajista. Tietoa kerättiin lasten ja nuorten kanssa toimiville tahoille kohdennettujen haastattelujen sekä perheille suunnatun kyselyn avulla. Esiselvityksen perusteella määriteltiin sekä kaikille toimijoille yhteiset että eri ikäryhmille kohdennetut tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset. Selvityksen mukaan Sotkamossa on käytössä useita lasten hyvinvointia lisääviä toimintatapoja ja käytänteitä, kuten eskarilaisten vierailut ja tutustumispäivät kouluihin, yhteisten teemapäivien ja tapahtumien viettäminen eri toimijoiden kesken, aikuisten välinen tiedonsiirto ja yhteistyö, monipuolinen kerho- ja harrastustoiminta koulupäivien aikana sekä koulupäivien rakenne ja erityisesti ns. pitkät välitunnit päivien keskellä. Lasten hyvinvoinnin tukemiseen kunnan kuraattoripalvelut, yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä ja yleensäkin monialainen yhteistyö koettiin merkittävänä ennaltaehkäisevänä ja konkreettisena lisäpalveluna. Sotkamon kouluissa käytössä oleva SoPu-ohjelma (=sovitaan puhumalla), jonka avulla koulukiusaamiseen pyritään vaikuttamaan ennaltaehkäisevin keinoin, on koettu hyväksi. Yläkoulussa tehdään moniammatillista yhteistyötä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi koulun arjessa esimerkiksi kuratiivisen siiven tekemän yhteistyön merkeissä. Kuratiivisella siivellä tarkoitetaan sivistystoimen ja hyvinvointialueen eri toimijoiden (esim. miekkari, koulupsykologi ja kuraattori) välistä, oppitunneilla tapahtuvaa yhteistyötä. Lisäksi jokaisella yläkoulun luokalla on oma kumminsä nuorisotyöstä, joka osallistuu säännöllisin väliajoin luokan toimintaan.

Elokuussa 2021 Sotkamossa käynnistyi SKY - sitouttavan koulu yhteistyön -pilottihanke 2021-2023. Pilotissa kehitetään malleja, joilla sitoutetaan koulunkäyntiin ja koulu yhteisöön sekä vahvistetaan koulukulttuuria ja hyvinvointia kouluissa. Kohteena ovat 5.-9.-luokkien oppilaat sekä heidän kanssaan työskentelevä henkilökunta. Pilotissa työskentelee kohtauttavan koulutyön koordinaattori ja 4,5 koulukohtauttajaa. Kouluilta saadun palautteen mukaan toiminnan avulla on onnistuttu edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia sekä koulu yhteisöön kiinnittymistä. Lisäksi opettajat ovat saaneet hankkeen myötä uutta tietoa ja materiaalia mm. tunnetaidoista. Opettajien sekä koulun ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on ollut mahdollisuus osallistua keväällä 2023 Hyvän mielen kunta - hankkeen puitteissa Mieli ry:n järjestämiin koulutuksiin, joiden avulla on edistetty toimijoiden mielenterveystaitoja.

Sotkamon kunta on Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä mukana kaksivuotisen esiopetuksen valtakunnallisessa kokeilussa, joka kestää elokuun 2021 alusta toukokuun 2024 loppuun. Kokeilun tarkoituksena on muun muassa vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen. Sotkamossa on käynnissä myös kolme muuta varhaiskasvatuksen hanketta: VAKA kehittäminen 2022-2023, Varhaiskasvatuksen laatutyön kehittäminen 2022-2023 sekä Lapsen tuen Kainuun -mallin jalkauttaminen varhaiskasvatukseen 31.12.2023 saakka (yhteishanke Kajaanin kanssa). Hankkeiden tavoitteena on kehittää tuen tarpeen havaitsemista, arviointi- ja laatutyötä sekä syventää yhteistyökulttuuria varhaiskasvatuksessa.

Sotkamon kunnan ja Sotkamon seurakunnan työntekijöille on käytössä luontoseteli, joka mahdollistaa luontolähtöisen toiminnan hyödyntämisen lasten ja nuorten parissa. Toimintamalli on osa lasten ja nuorten kanssa tehtävää ennaltaehkäisevää työtä. Luontosetelillä esimerkiksi etsivä nuorisotyöntekijä tai kuraattori voi mennä nuoren kanssa luonnon helmaan rauhoittumaan ja keskustelemaan. Lisäksi työntekijä voi saada sosiaalialan ammattilaisen ja luonto-ohjaajan tuekseen nuoren kanssa työskentelyyn. Luontosetelitoiminta on ollut suosittua ja vuosittain budjetoidut käyntikerrat on käytetty. Muita Sotkamossa käytössä olevia luontolähtöisiä ja eläinavusteisia menetelmiä ovat Tiilikankaan päiväkodin luontoeskari, koulukoira toiminta Vuokatin koululla sekä kirjastossa toimiva lukukoira palvelu.

Sotkamon kunnanhallitus teki loppuvuodesta 2020 päätöksen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -toimintamalliin hakemisesta ja Sotkamon kunta valittiin keväällä 2021 toimintamalliin ensimmäisenä Kainuusta. Malli perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja kansainväliseen Child Friendly City- malliin ja se auttaa kuntia edistämään lapsen oikeuksien toteutumista. Malli tukee kuntaa tekemään lasten hyvinvoinnin kannalta oikeita ratkaisuja kunnan hallinnossa ja lasten arjen palveluissa. Mallissa huomioidaan erityisesti heikoimmassa asemassa olevien lasten oikeuksien toteutuminen. Vuonna 2021 toteutettiin Sotkamossa nykytilan kartoitus, johon pohjaten valmistui toimintasuunnitelma vuosille 2022-2023. Vuoden 2022 ja 2023 aikana kunnan henkilöstölle ja päättäjille on järjestetty koulutuksia lapsen oikeuksista. Syksyllä 2022 toteutettiin lapsivaikutusten arvioinnin pilottihanke uuden asuinalueen kaavoituksen yhteydessä, jonka pohjalta laadittiin Sotkamon kunnan toimintaohje lapsivaikutusten

arviointiin. Lapsiystävällinen kunta -mallin työ jatkuu toimintasuunnitelman mukaisesti.

1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

TALOUS, HYTE-KERROIN JA ELINVOIMA

HYTE-kerroin

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-indikaattori

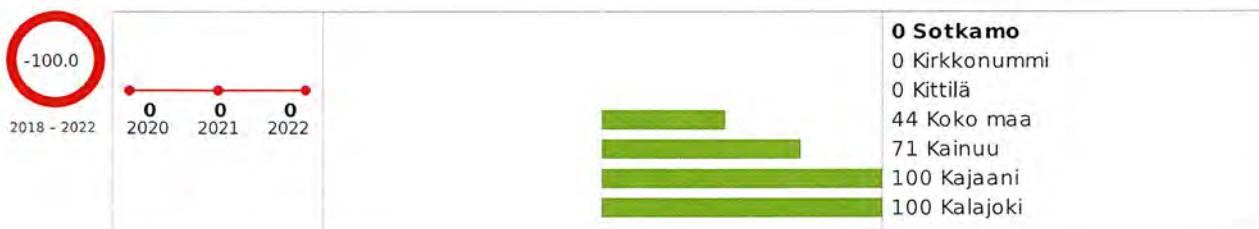
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Ylipaino, skaalattu HYTE-indikaattori

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa

Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille

Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin

Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä

Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus

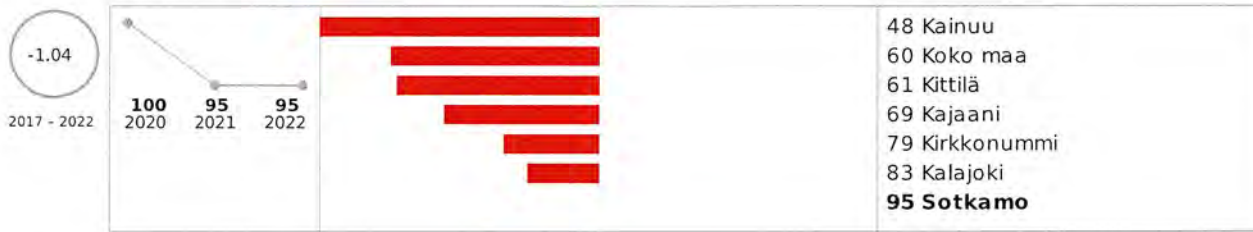

Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa

Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit

Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä

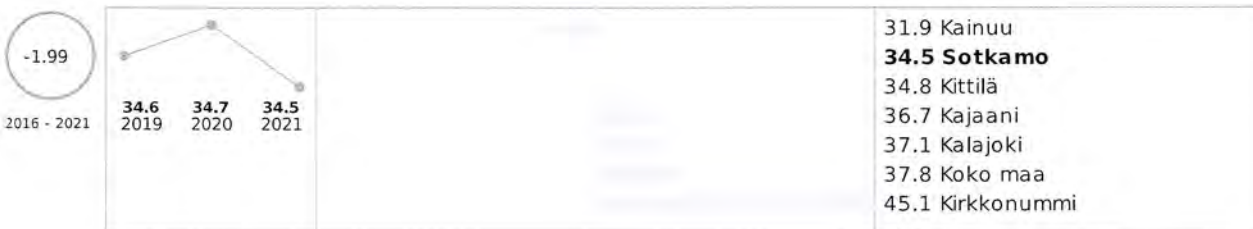

Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä - TEA, pistemäärä

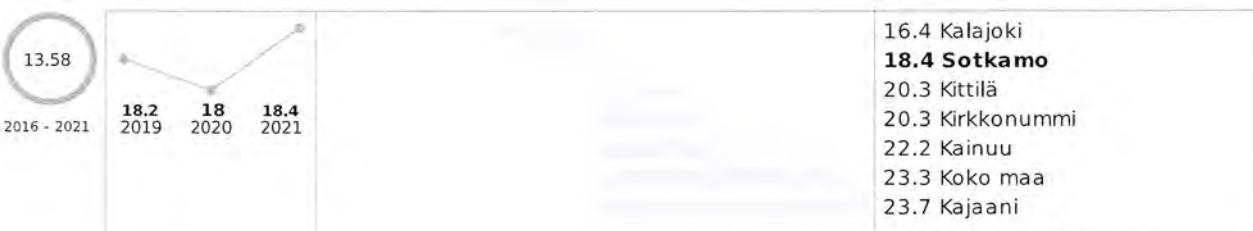

Väestö

Lapsiperheet, % perheistä

Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä

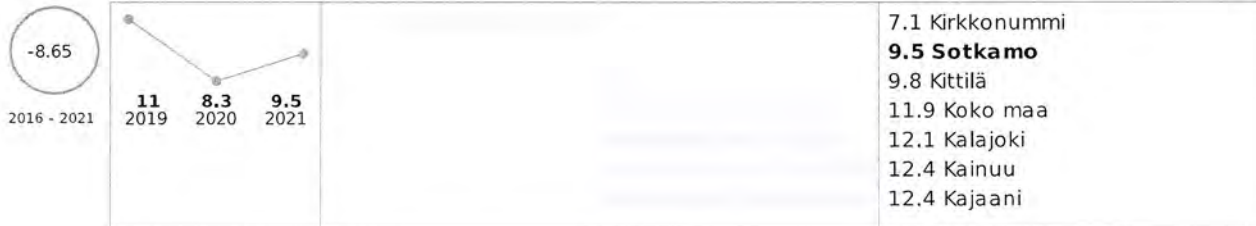

Elinvoima

Kunnan yleinen pienituloisuusaste

Lasten pienituloisuusaste

LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Nuuskaa päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

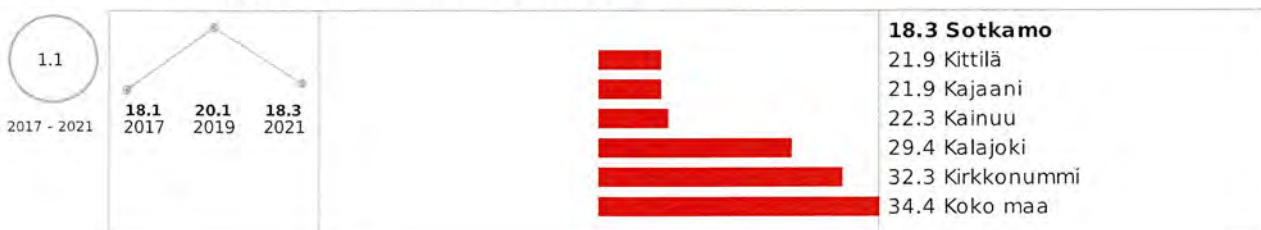
Ei yhtään läheistä ystävää, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

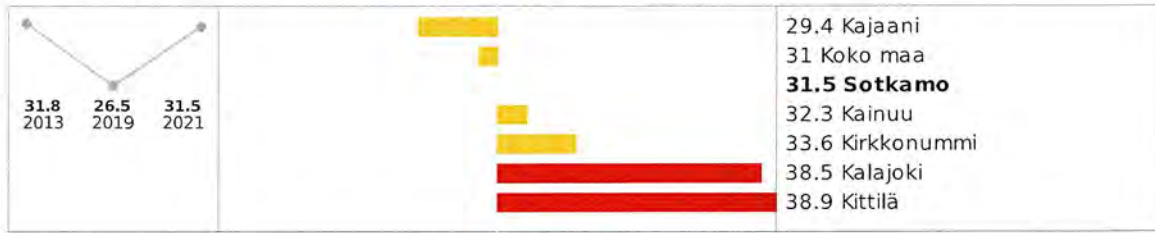
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista

Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

Koulu

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa - TEA, pistemäärä

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Perusterveydenhuollon lastenneuvolan käynnit yhteensä / 1 000 0 - 7-vuotiasta

LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET - Yhteenveto

Nuorisovaltuustolta kerättiin syksyllä 2022 ajatuksia nuorten yksinäisyydestä, ahdistuksesta, kiusaamisesta sekä elämään tyytyväisyyttä lisäävistä asioista. Valtuuston jäsenten mukaan yksinäisyyden ja ahdistuneisuuden vähenemisen ja ennaltaehkäisyn kannalta olisi tärkeää edistää hyvää luokkahenkeä, vähentää ylikuormitusta havainnoimalla oppilaiden tunnetiloja ja lisätä monipuolista toimintaa väli- ja oppitunneille, kuten ryhmätöitä, tukioppilaiden järjestämää toimintaa, puheseuraa nuorille sekä erilaisia rauhoittumishetkiä ja mediaatiota. Lisäksi toivottiin tietoa ahdistuksesta sekä taitoja esimerkiksi rohkeuden kehittämiseksi. Arvosanojen toivottiin painottuvan nykyistä enemmän oppimiseen ja vähemmän kokeiden tuloksiin.

Kiusaamisen vähenemisen kannalta tärkeinä keinoina pidettiin kiusaamisesta puhumista ja siihen puuttumista tilanteita ja oppilaiden toimintaa tarkkailemalla, riitojen sopimista ja kiusaamisen syiden selvittämistä. Lisäksi ehdotettiin sanktioiden tiukentamista ja yhdenvertaisuuden opettamista. Kunnassa toimiva ankkuritiimi koettiin hyväksi malliksi kiusaamisen vastaisessa työssä.

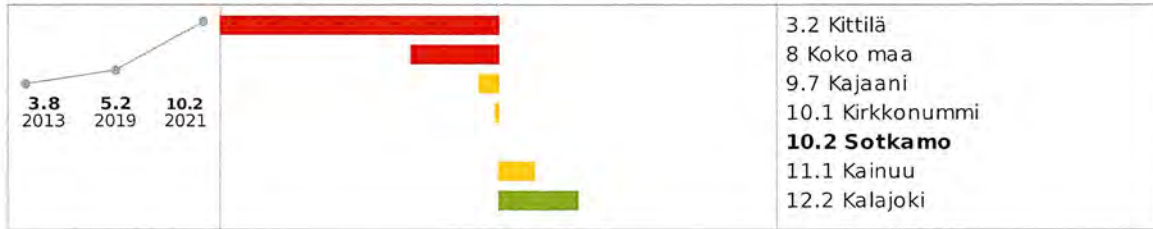
Nuorten elämään tyytyväisyyttä lisääviä asioita ovat läheiset ihmissuhteet kavereihin ja perheeseen. Vapaa-aika, lomat, harrastukset ja muut hauskuutta tuovat asiat ovat tärkeitä. Myös oma rauha ja mopokortti lisäävät tyytyväisyyden tunnetta.

NUORET JA NUORET AIKUISET

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

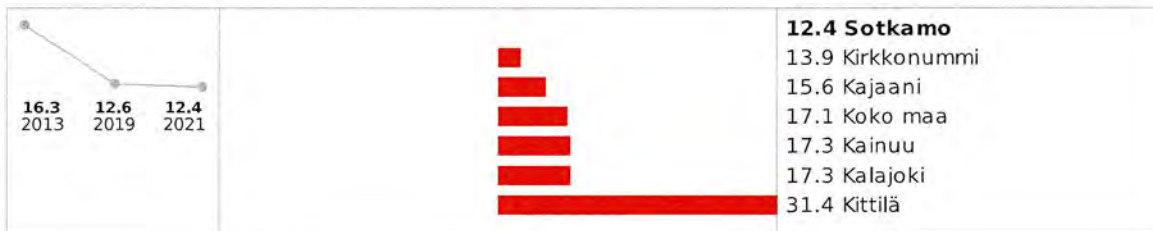
Ei yhtään läheistä ystävää, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

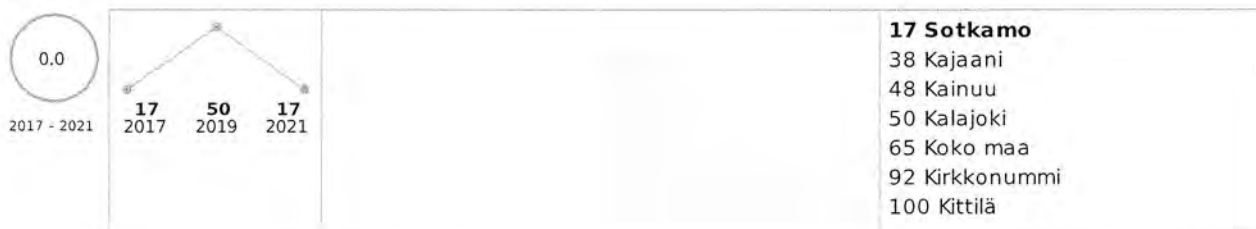

Ylipaino, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Muut palvelut

Laajaan terveystarkastukseen sisältyy opettajan kirjallinen arvio oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa, % kouluista

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA

Kärjet:

1. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (elintavat ja mielen hyvinvointi)
2. Vanhemmuuden tukeminen
3. Ennaltaehkäisevien palvelujen ja toimintojen kehittäminen
4. Yhteistyön edistäminen eri toimijoiden kesken

2 Strategian painopisteet ja linjaukset

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt kunnan kuntastrategian kokouksessaan 15.12.2021 § 96. Kuntastrategiaa päivitetään alkukesästä 2023.

Kuntastrategian kärjet ovat seuraavat:

1. Hyvinvointi edellä huomiseen
2. Elinvoiman vastuullinen vahvistaminen
3. Sujuvan saavutettavuuden Sotkamo

3 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

[Sotkamon kunnan Laaja hyvinvointikertomus 2017-2021 ja hyvinvointisuunnitelma 2022-2025](#)

[Sotkamon kunnan Ehkäisevän päihdetyön raportti 2020-2022 ja suunnitelma 2023-2025](#)

[Arvokas ja onnellinen lapsuus Kainuussa - lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022-2025](#)

4 Hyvinvointisuunnitelma

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (elintavat ja mielen hyvinvointi)

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Ravitsemusterveyden edistäminen	Kouluruokailutyöryhmän jatkuminen ja toiminnan laajeneminen varhaiskasvatukseen piiriin	Ateriapalvelut Sivistyksen toimiala	Kouluruokailuun liittyvät indikaattorit Varhaiskasvatuksella edustus kunnan ruokailutyöryhmässä
	Nykytila.fi-verkkotyökalun käyttöönotto	Ateriapalvelut Sivistyksen toimiala	Verkkotyökalu käytössä

	Aamupala osaksi yhä useamman arkea	Ateriapalvelut Sivistyksen toimiala	Kouluterveyskysely: Ei syö aamupalaa joka arkipäivä Aamupalatarjoilu vähintään yhdessä koulussa
Lasten ja nuorten suun terveyden edistäminen sekä nuuskan käytön väheneminen	Hammaslääkäriliiton suun terveyteen liittyviin kampanjoihin osallistuminen	Kainuun hyvinvointialue Sivistyksen toimiala	Tiedotteiden ja tietoisuuksien lkm Kouluterveyskysely: Hampaat kaksi kertaa päivässä harjaavien osuus yläkouluikäisistä
	Suun terveyden koulukäynnit	Kainuun hyvinvointialue	Koulukäynnit tavoittavat kaikki peruskouluikäiset sotkamolaiset lapset ja nuoret
	Kunta ja järjestöt sitoutuvat noudattamaan savuton kunta -mallin periaatteita	Liikuntapalvelut Järjestöt	Savuton kunta -mallin periaatteet huomioitu järjestöjen avustuskriteereissä
	Ilmiökahvila nuuskan käytöstä	Sivistyksen toimiala Hyvinvointialue Ehyt ry	Ilmiökahvila-tilaisuus on järjestetty
Lasten ja nuorten fyysisen toimintakyvyn edistäminen	Matalankynnyksen liikuntatarjontaa lapsille ja nuorille erityisryhmät huomioiden	Sivistyksen toimiala Kainuun hyvinvointialue Seurakunnat Paikalliset yhdistykset ja muut lasten parissa toimivat tahot	Erytisryhmät huomioitu liikuntatarjonnassa Yhdistysten toiminta-avustusten perusteissa huomioitu toiminnan järjestäminen erityisryhmät huomioiden
	Vaikuttavien fyysistä aktiivisuutta edistävien ohjelmien ja mallien hyödyntäminen (Liikkuva varhaiskasvatus ja koulu -ohjelmat, Harrastamisen Suomen malli)	Sivistyksen toimiala Kainuun Liikunta	Kaikki varhaiskasvatusyksiköt ja koulut mukana Liikkuvat-ohjelmassa

	Kainuun liikuntaohjelman laatiminen ja sen jalkauttaminen Sotkamoon	Kainuun Liikunta ry Sivistyksen toimiala (liikuntapalvelut, hyvinvointikoordinaattori)	Kainuun liikuntaohjelma on valmis. Ohjelman hyödyntäminen kunnan toimintojen suunnittelussa ja toteutuksessa.
	Monipuoliset, innostavat ja esteettömät liikuntapaikat Sotkamon liikuntaolosuhteiden kehittämissuunnitelman valmistuminen	Liikuntapalvelut Tekniset palvelut	Rakennettujen ja kunnostettujen liikuntapaikkojen lkm Sotkamon liikuntaolosuhteiden kehittämissuunnitelma valmis
Lasten ja nuorten itsetunnon vahvistaminen ja tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen	Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisten hyvinvointitaitojen edistäminen ja tietoisuuden lisääminen eri toimijoiden keskuudessa <ul style="list-style-type: none"> • Opettajien ja kouluyhteisöjen hyvinvoinnin tukeminen • Mieli ry:n koulutukseen osallistuminen ja materiaalien hyödyntäminen opetuksessa • Hyvinvointitaitotuntien lisääminen tuntikehykseen lukuvuodesta 2024-2025 alkaen 	Sivistyksen toimiala Nuorisopalvelut Hallintopalvelut Mieli ry	Koulutukseen osallistuneiden opettajien lkm Opettajien hyvinvointi Hyvinvointitaitotuntin huomioitu tuntikehyksessä
Lasten ja nuorten osallisuuden kehittäminen	Osallisuutta tukevien menetelmien kehittäminen ja käyttöönotto varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiossa	Sivistyksen toimiala	Uusien toimintatapojen kehittäminen ja kokeileminen, lkm ja laadullinen arviointi

Lasten ja nuorten kokeman yksinäisyyden väheneminen ja yhteisöllisyyden edistäminen (harrastustakuu)	Läsnäolon tukemisen malli	Sivistyksen toimiala	Kouluterveyskyselyn tulokset mielen hyvinvoinnista ja yksinäisyydestä
	Kumminuoriso-ohjaajatoiminnan jatkaminen ja kehittäminen yläkoulussa	Nuorisopalvelut Sivistyksen toimiala	Kumminuoriso-ohjaajatoiminta käytössä jokaisessa yläkoulun luokassa
	Kulttuuriopetussuunnitelman kehittäminen ja käyttöönotto	Sivistyksen toimiala Kulttuurituottaja	Kulttuuriopetussuunnitelma käytössä
	Kulttuuripalvelujen kehittäminen lapset ja nuoret huomioiden	Nuorisopalvelut Kulttuurituottaja	Kulttuuritapahtumien lkm ja osallistujamäärä
	Edistetään tukipari/-aikuinen/ kaveritoimintaa Sotkamossa	Sotkamon seurakunnan nuorisotyö, MLL	Toiminnassa mukana olevien määrä
	Kehitetään harrastepassia nuorten toiveiden mukaisesti Tuetaan nuorten harrastamista ePassilla	Sotkamon kunta Paikalliset yhdistykset ja yritykset	Harrastapassi ja ePassi käytössä, käyttöaste
Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen	Mielenterveysstrategian huomioiminen toiminnassa ja päätöksenteossa sekä toimeenpano yhdessä hyvinvointialueen kanssa	Sivistyksen toimiala Kainuun hyvinvointialue	Hyvän mielen kunta - tarkistuslista käytössä

Vanhemmuuden tukeminen

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Vanhemmuuden varhainen tukeminen Perheiden hyvinvoinnin edistäminen ja pahoinvoinnin ehkäiseminen	Matalankynnyksen kohtaamispaikkojen järjestäminen perheille: Perheiden Pesäkolo - toiminnan käynnistyminen Sotkamossa	Kainuun hyvinvointialue Seurakunta Paikalliset ja alueelliset yhdistykset	Toiminta käynnistynyt, toimintaan osallistuvien perheiden lkm, laadullinen arviointi

Perheiden tukeminen ja osallisuuden vahvistaminen vaikuttaviksi todettujen toimintamallien ja -menetelmien avulla (esim. perhepolkumalli)	Kainuun hyvinvointialue Sivistyksen toimiala Järjestöt Seurakunta	Vähintään yksi toimintamalli käytössä
Perheiden osallistaminen ja kuuleminen päätöksenteossa ja toiminnan suunnittelussa	Sivistyksen toimiala Kainuun hyvinvointialue Järjestöt	Huoltajien edustustaja opiskeluhuoltoryhmissä. Vanhempainneuvostojen kuuleminen perheitä koskevista asioista.
Vanhempainiltojen teemoittaminen eri asiantuntijoiden avulla.	Sivistyksen toimiala (varhaiskasvatus ja perusopetus)	Vanhempainilloissa huomioitu varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteiset painopisteet, joiden valinta pohjautuu hyvinvointisuunnitelmaan.
Lapsille, nuorille ja perheille kohdennettuja koulutuksia ja tietoiskuja älypuhelimien ja sosiaalisen median vastuullisesta käytöstä.	Sivistyksen toimiala Järjestöt	Koulutusten/tietoiskujen lkm "Sosiaalisen median ajokortti" Kouluilla yhdessä sovitut käyntenteet älylaitteiden käytöstä

Ennaltaehkäisevien palvelujen ja toimintojen kehittäminen

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Ennaltaehkäisevät palvelut edistämässä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia	Varhaisen tuen tiimimallin käyttöönotto ja kehittäminen	Kainuun hyvinvointialue Sivistyksen toimiala	Tiimimalli on käytössä ja sitä kehitetään asiakaslähtöisesti
	Lapsen/koululaisen laajan terveystarkastuksen yhteydessä tehdään koko perheen hyvinvoinnin ja terveyden arvio	Kainuun hyvinvointialue	Laajaan terveystarkastukseen osallistuneiden huoltajien osuus

Lapsiystävällinen kunta -mallin toimenpiteet	Lapsivaikutusten arvioinnin (LAVA) ja lapsibudjetoinnin (LABU) käyttöönotto ja kehittäminen	Hallintopalvelut Sivistyksen toimiala Tekniset palvelut Kunnanvaltuusto ja -hallitus, lautakunnat	LAVA ja LABU käytössä systemaattisesti + lkm
--	---	--	--

Yhteistyön edistäminen eri toimijoiden kesken

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Eri toimijoiden yhteistyön vahvistaminen oppilaan hyvinvoinnin edistämiseksi	Opettajien ja kouluterveydenhoitajien yhteistyön edistäminen	Perusopetus Kainuun hyvinvointialue	Kokoontumisten lkm sekä laadullinen arviointi.
	Toimijoiden ja heidän tehtäviensä näkyväksi tuleminen sekä yhteydenpitokanavat selville niin johto- kuin toimijatasolle. Säännölliset vierailut eri toimipisteissä eri toimijoiden kesken.	Kainuun hyvinvointialue Sivistyksen toimiala	Yhteydenpitokanava olemassa ja sitä päivitetään säännöllisesti Sote-toimijoiden säännölliset vierailut kouluilla, huomioitu vuosikellossa
Yleisen, yhteisen tiedotuksen parantuminen	Kunnan toimijoiden, hyvinvointialueen ja järjestöjen yksi yhteinen tiedostusfoorumi käyttöön, josta löytyvät kaikki palvelut ja harrasteet kaiken ikäisille lapsille ja nuorille.	Sivistyksen toimiala Hallintopalvelut	Tiedotusfoorumi (esim. Lähellä.fi) käytössä

OSA III KÄSITTELY TOIMIELIMISSÄ

5 Suunnitelman laatijat

Sotkamon kunnan HYTE-työryhmä

Mika Kilpeläinen, kunnanjohtaja

Elisa Komulainen, alakoulun johtaja

Marjo Leinonen, työllisyysasiantuntija

Piia Määttä, nuorisokoordinaattori

Merja Ojalampi, sivistysjohtaja

Ossi Pulkkinen, liikuntakoordinaattori

Kukka-Maaria Pyykönen, hyvinvointikoordinaattori

Minna Rautio, päiväkodin johtaja

Marjo Tolonen, koulukohtauttaja

Sotkamon kunnan hyvinvointijaosto

Unto Väisänen, hyvinvointijaoston puheenjohtaja

Anne Lukkari, hyvinvointijaoston jäsen

Juho Lukkari, hyvinvointijaoston jäsen

Aliisa Lukkari-Syrjäniemi, hyvinvointijaoston jäsen

Mervi Sirviö, hyvinvointijaoston jäsen Minna Ronkainen, hyvinvointijaoston jäsen

Jouko Sormunen, hyvinvointijaoston jäsen

Anne Tuikka, Kainuun hyvinvointialueen edustaja, perhekeskus

Ville Manninen, kasvatusjohtaja

6 Suunnitelman hyväksyminen toimielimissä

